

## Franckesche Stiftungen zu Halle

### **Considerationes Modestae & pacificae Controversiarum De Justificatione, Purgatorio, Invocatione Sanctorum, Christi mediatore, & Euchariastia**

**Forbes, William**

**Helmstadii, A. MDCCIV.**

**VD18 11391456**

Caput V. Quo eadem consideratio fuse, compluribus virorum doctissimorum protestantium, aliorumque sententiis, confirmatur & concluditur.

---

#### **Nutzungsbedingungen**

Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.

Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.

Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

#### **Terms of use**

All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downloaded and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.

Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.

For reproduction requests and permissions, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

urn:nbn:de:gbv:ha33-1-219598

tum fidem praecedentium, sed & ex gratia fidei  
sive interne sive externe factorum.

## CAPUT V.

*Quo eadem consideratio fuse, compluribus  
virorum doctissimorum protestantium,  
aliorumque sententiis, confirmatur  
& concluditur.*

**D**Octrina haecenus tradita adeo vera, adeo  
certa & clara est, ut permulti etiam insi-  
gnes Protestantes de particula, (Pag. 26.)  
de particula sola in propositione, *Fides so-  
la justificat*, praesertim cum in scriptura *πιστις*  
non inveniatur, non esse pertinacius contenden-  
dum censuerint, immo posse utiliter omitti pacis  
causa.

Anno 1530. quo Confessio augustana Caesari  
exhibita fuit, inter septenos conciliatores doctri-  
nae Romanensium Protestantiumque, in comitiis  
utrinque delectos, (e Protestantibus erant hi tres  
theologi, Melanchthon, qui & ipse confessionem  
illam scripsit, Brentius, Schnepsius) convenit,  
tranquillitatis publicae causa non esse docendum,  
quod sola fides justificet, sed omittendam vocu-  
lam *sola*, quia Romanenses dicebant, eam parere  
scandala in populo, & reddere homines negligen-  
tes circa bona opera, & in scriptura expresse non  
dici. Sed b. Iacobum contrarium asserere, hoc  
testantur non solum scriptores Romanenses,  
Cochlaeus

Cochlaeus (in Actis Lutheri, ann. 1530. & in libro ad Norinbergenses de Viis praeparatoriis ad concordiam) qvi ex tribus theologis romanensibus delectis unus fuit, Surius, aliique, sed & multi Protestantes. Sleid. comment. lib. 7. pag. 190. refert, inter illos septenos pacificatores de nonnullis convenisse; quatenam autem illa fuerint, omnino reticet. Qvod a fidei historico factum non oportuit, cum ea, quae controversa mansuerunt, satis diligenter ibidem annotarit. Sed ut dicamus, quod res est, noluit ille rigidiores Lutheri sectatores, quibus nimio plus addictus fuit, quibusque conciliatio illa vehementer displicuit, offendere. In aliis etiam nonnullis illius, ut ut alias laudatissimi historici, narrationibus, ut hoc obiter dicamus, candorem desiderant multi viri doctissimi, quidam etiam protestantes. Vid. Lucas Osiander, qvi ex Sleidano refert in Epit. hist. eccl. cent. 16. lib. 2. cap. 15. & Chytraeus in Hist. confess. augustanae. Pareus contra Bellarm. de Iustif. lib. I. cap. 12. ingenue id factum confitetur, licet conciliationem illam improbet.

Anno 1548. theologi Wittenbergici, ex quibus praecipuus Melanchthon, simul & Lipsenses in Actis Synodicis, (quae ipsi in lucem ediderunt) de justificatione fidei (tempore Interim, concordiae causa) sic scripserunt: *Homo praecipue iustus & acceptus est coram Deo fide propter mediatorem. Non pugnamus de voce seu particula sola, sed dicimus & confitemur, oportere in nobis & alias virtutes & bonum propositum inchoari & manere: tamen fiduciam*

*eiam non his, sed filio Dei oportere reniti, sicut dictum est, & reliquas virtutes velut obumbrare.* Haec illi; quos viros doctissimos & pacis studiosissimos, rigidiores Protestantes, *Adiaphoristas & Interinistas*, nominibus ad odium compositis, vulgo vocabant. Pag. 27.) Videatur Luc. Osiander, Epit. hist. eccl. cent. 16. lib. 2. cap. 72. Chemnic. Loc. com. parte 2. de Justif. pag. 287. cuius verba sunt: *In colloquio Ratisbon.* (primo scilicet, an. 1541.) & tempore *Interim a multis* (Protestantibus puta) *disputatum fuit, non esse pugnandum de particula sola, cum sit a. 724. p. 72.* Io. Gerhardus L. de Justif. per fidem n. 165. (vide, obsecro, apud Iac. Aug. Thuanum, nobilem historicum, in signo elogium Melancthonis, ejusque moderationis, lib. 26. pag. 809.) Colloqv. Altenb. pag. 6. 9. 128. 155. 303. Martinus Bucerus in Colloqv. Ratisb. 2. A. 1546. licet pertinaciter contenderet, *nos sola fide justificari*, concessit tamen, vi veritatis victus, collocutoribus alterius partis, *nos gratiam Dei & justitiam Christi, etiam spe & charitate, modo quodam, apprehendere, complecti, & tenere: fide tamen sola nos justificari, quia fide primum Christi justitiam apprehendimus, & complectimur.* Vide Acta ab ipso Buce-ro scripta pag. 213. 218. Quod quid aliud est, quam fidem non solam, sed quia in hoc opere justificandi prima est, primaque apprehendit Dei misericordiam & Christi meritum, ideo illam primam, vel primum, nos justificare? Quod, ut verissimum, nemo negat. Neque enim, quia ali-quid prius est in ordine aliquo, ideo, quod sequi-tur,

tur, ex eo ordine excluditur. Immo ratio ordinis exposcit, ut in eo sit prius & posterius; & recte A. Fricius, vir eruditissimus (hoc illum eloquio ornat Cassander iu Consult. art. 4.) & concordiae ac moderationis amantissimus, quamvis Protestantium partis in plerisque studiosior, hac de controversia haec habet lib. 4. de Eccl. cap. II. *Tu fidei justificationem ideo assignas, quod illa apprehendamus & teneamus misericordiam Dei. Cur non idem de spe & charitate loqui fas sit, quibus & ipsis Deum amplectimur nos sua bonitate iustificantem? Sunt enim illa omnia ab eodem auctore profecta. Non tantum igitur fidei, sed spei & charitati, & aliis bonis operibus remissio peccatorum, accessus ad Deum, & bona alia offeruntur. Multa a contra sentientibus argumenta adferuntur contra opera, sed videndum est, ne illa concludant de operibus a fide sejunctis, sine qua impossibile est placere Deo. Loquamur enim de operibus fidei conjunctis, in Dei quidem misericordiam incumbentibus, in eaque sola proram & puppim salutis suae collocantibus: quid quaeso absurdi fuerit, ut fidei, ita illis justificationem tribui? Pag. 28.) Scilicet ut fructus ab arbore, ita opus a fide sejungendum non est, utrumque vero in Dei misericordia acquiescere debet. Est igitur fides instrumentum, vel organum recipiens justificationem. Quid autem prohibet, quominus charitati idem tribuamus, dicamusque, ut non propter fidem, ita non propter charitatem, sed tamen fide & charitate nos justificari: cum quidem multis clarissimis auctoritatibus id ostendatur? Illud tamen agendum, ut avocentur mentes a fiducia operum & gloriatione*

riatio-

riatione. Ostendatur imperfectio operum, soli Deo gloria tribuatur, spes salutis omnis ad meritum Christi & Dei bonitatem referatur: Hac enim ratione a verbis divinis nihil disceditur, quibus remissio peccatorum & vita aeterna ut fidei, ita & operibus, frequenter promittitur. Et fusius hac de re differens (de Ecclesia lib. 2. tract. 2. cap. 1. Fidene sola, an & operibus iustificemur? inquit pag. 418. *Quid interest, seu dicas, sola fide nos iustificari, quae quidem Dei misericordiam intueatur: seu fide & operibus, quae & ipsa eadem misericordia nitantur?* Misericordia Dei est, cui omnino tribuitur iustificatio nostri. Illa est, quae nobis acceptam refert iustitiam, qua prorsus destituti sumus. Seu igitur misericordiam comprehendas sola fide, seu fide operante, nihil refert: quando utroque modo consequeris, quod opus est. Et pag. 419. *Haec scilicet Dei misericordia, in summo gradu collocanda est, eaque nos gratuito iustificari, cum nobis peccata non imputantur, statuendum est: ac ut ceteritudo remissionis peccatorum obtineatur, respectus nullus ad dignitatem vel operis vel fidei nostrae habendus est. Nec enim fides hic alias partes obtinet, quam organi, quo apprehenditur misericordia nos iustificans. Huic organo si addas opus, tanquam fructum arbori suae, utrumq; vice organi erit. Nam & qui solam fidem docent, opera esse justificationis causam sine qua non, non inficiantur.* (utinā non inficiarentur nimis multi, scilicet rigidores omnes) *At causa, qualis qualis est, hoc nomine, quia causa est, effectum praecedat necesse est. Illud igitur unice est cavendum, ne cum ea, quae gratuito nobis donatur iustitia, iustitia, quae sit ex facultatibus*

rati  
stir  
Sola  
ran  
sed f  
que  
Pag.  
liber  
Dei  
lane  
ribu  
utri  
tam  
succ  
pecc  
qui  
bum  
cent  
attr  
eant  
serv  
ritat  
inte  
tabu  
cis a  
den  
vide  
agit  
libr  
per a

ratibus virium nostrarum, committatur. Hoc constituto, haud sane intelligo, cur lis fiat de illis formulis, Sola fides, Fides cum operibus; siquidem opera non ad conflictum cum iustitia gratuita opponuntur, sed fidei adiunguntur, tanquam fructus arbori, ut utraque in Dei solam misericordiam recumbant.

pag. 29.) Quod vero ad meam conscientiam attinet, libenter sane & tranquille acquiesco in misericordia Dei. Interea parum mea interesse puto, inquirere, solane fide misericordiam apprehendam, an fide & operibus. Virumque horum requiri a me non igo, utriusque magnam imperfectionem agnosco; verum tamen a Deo meo peto, ut & imbecillitati fidei meae succurrat, & legis iustitiam in me impleat, remissis peccatis meis. Neque vero dubito, permultos esse, qui & ipsi in vulneribus Christi placidissime recumbunt, qui tamen eo ingenio praediti non sint, ut iudicent, soline fidei, an fidei cum operibus justificationem attribuant. Haec omnia atque alia permulta in eandem sententiam legere est apud auctorem observatu dignissima, ex serio sensu pietatis cum veritate conjunctae, & studio tollendae dissensionis inter partes profecta.

Petrus Baro, gallus, S. theol. in acad. cantabr. quondam professor, vir doctissimus, & pacis amantissimus, in Praelect. in Jonam ostendens, quia ratione dirimi, aut saltem minui posse videatur controversia hodie cum Romanensibus agitata de operum justificatione, (*minuendis enim libris, sunt verba auctoris aurea, dare operam semper debemus, si filii lucis sumus*, pag. 249.) Primo per

per

per opera, quae Paulus a justificatione excludit, intelligit opera legis non tantum ceremonialia, sed & moralia fide destituta, eique opposita. Pag. 244. Et in Tr. de Fide pag. 28. Secundo, quamvis perperam contendat, Dei dilectionem, qua scilicet voluntas Deum sibi ab intellectu demonstratum amare incipit, & cum eo conjungi cupit, esse de fidei justificationis natura, quia fides, in intellectu tantum sita est, ut supra fuisse demonstratum, & non quendam illius effectum ipsa justificatione posteriorem, (quod absurde ejus in academia illa tunc temporis antagonistae volebant) quo scilicet vere & tuto, sicut existimabat, sustinere posset communem Protestantium sententiam, fide sola nos justificari; eo ipso tamen vir doctus & sagax clarissime vidit, fidem, si ab ea primam illam Dei dilectionem, vel cogitatione solum, removeamus, justificare non posse: quum sic spectata, mentis tantum actio sit, cui soli vim justificandi tribuere, absurdissimum sit, & cum innumeris S. scripturae locis ex diametro pugnans. Verum (inquit auctor tractatus de Fide pag. 119.) si voluntas bonum sibi a mente oblatum expectet, & cum obtinendi fiducia quaerat ac consecetur, tum vera fides est una cum spe ac resipiscencia, qua homo consequitur justitiam. Pag. 30.) Quibus omnibus ibi atque alibi demonstrat manifeste, non fide sola, proprie sic dicta, & aliis actibus contradistincta, sed & spe, dilectione, resipiscencia, &c. nos justificari. Secundo tantum Dei amore, ut auctor loquitur, ex Christo nobis per spiritum fidemque habitante exorto, quo illum,

non

non  
no  
nob  
men  
ga  
qu  
ster  
just  
pro  
lis,  
eru  
Pra  
to  
nae  
plic  
I  
non  
Ex  
non  
qui  
ra  
can  
ita  
illa  
tur  
gan  
na  
par  
fide  
liga  
exe

non ut Deum modo ac bonorum omnium fontem, a nobis adhuc sejunctum ac remotum, sed jam ut patrem nobisque conjunctissimum, beneficiorum acceptorum memores prosequimur, & externis charitatis cum erga Deum tum homines effectis negat nos justificari, quum haec fide justificante & justificatione nostri posteriora sint. Quod tamen cave intelligas nisi de justificationis principio, non etiam de ejusdem progressu & augmento, nisi manifeste errare velis, ut infra dicitur. Hac de re lege prolixas & eruditas disputationes apud scriptorem hunc, Prael. 34. in Jonam per totum, libello prope toto de Fidei justif. natura, & de praestantia divinae legis, in egregiae quaestionis dilucida explicatione, circa finem libri.

Innocentius Gentiletus, juris consultus magni nominis inter Protestantes, etiam rigidiore, in Examine concilii tridentini, dum examinat canones sess. 6. de Justificatione pag. 66, 67, 68. inquit: *Si Patres tridentini, cum dicunt, bona opera cum fide justificationem nostram cooperari, can. 9. (quonquam haec loquendi ratio sit impropria) ita sentiunt, (scilicet fidem, qua justificamur, esse illam solum fidem, quae per charitatem operatur) nequaquam ab illis dissentimus: neque enim negamus, charitatem erga Deum & proximum esse bona opera, quin immo singularium bonorum operum particularium fontem & scaturiginem esse affirmamus: fidem etiam ipsi fatemur esse bonum opus. Sed si intelligent, elemosynas, jejunia, & id genus alia charitatis exercitia particularia, una cum fide christiana no-*  
*stram*

stram justificationem cooperari, quae eorum videtur esse sententia, (sed certe non est : haec enim ipsi Romanenses non exigunt, nisi cum tempus & vires horum praestandorum occasionem suppeditant) hoc sane fateri non possumus: latro enim ille, qui a Christo in cruce justificatus est, aperte indicavit, cum ad eum precibus refugeret, se in eo spem suam collocare, Deumque diligere, & ex eo, quod culpaе suae socium corripuit, ut eum ad eandem fidem amplectendam impelleret, perspicue apparuit, eum quoque proximum suum dilexisse, adeo, ut etsi nullas eleemosynas erogarit, neque ullis se jejuniis maceraret, aut alia ejusmodi privata charitatis opera bona praestiterit, justificatus sit tamen. Tag. 31.) Vnde patet, auctorem hunc non nisi externa pietatis opera, a justificatione excludere, in casu scilicet jam dicto; non autem interna spei, charitatis, &c. Quocirca haec expressiora subjungit: Caeterum cum dicimus, nos sola fide justificari, hoc non ita accipimus, quasi fides sit sola causa efficiens nostrae salutis, (nam ea est misericordia Dei, quam nobis per meritum filii sui exhibet) sed tantum causam instrumentalem, qua nos sibi conjungit & devincit, conjunctique, virtute Sp. sancti, justificationem nostram ab eo haurimus. Itaque haud multum refert, solam fidem (quae, ut ante dictum est, a charitate seungi non potest) nostrae justificationis causam esse dicamus, an etiam charitatem cooperantem esse asseramus, dummodo hoc nobis persuasum sit, solum Christum, patris erga nos dilectionem impetrantem, causam efficientem esse. Nam cum una sine altera esse nequeat, ambas

con-

*conjointim causas instrumentales dicere possumus. Quae subnectuntur, rectius tamen dixeris, fide nos iustificari, quam fide & charitate, in gratiam tantum rigidiorum ab illo addita sunt, ne scilicet per antedicta eos nimium offenderet, vel, quod probabilius est, ab aliena sunt manu profecta.*

De C. Vorstii sententia super hac re nemo dubitare potest, qui illius Schol. Alexic. contra Si- brand. diligenter legerit : quam plurimis enim in locis hoc asserit, probatque. Haec tantum verba huc libet adscribere ex pag. 270. circa finem : *Immo ne piium quidem piis operibus iustificari dico, si opera proprie ac per se sumantur, fideique ac gratiae opponantur, sed hoc solum cum scriptura & Patribus dico, nos fide viva & operante iustificari, eoque & operibus fidei haftenus iustificari, quatenus haec pro fide illa sumuntur, & ut fructus, immo quasi anima fidei, considerantur.*

Remonstrantes Confess. cap. 10. n. 2. *fidem in negotio justificationis non alio modo considerandam esse affirmant, quam quatenus obedientiam fidei includit, & tanquam secunda bonorum operum mater est, totiusque christianae pietatis ac sanctimoniae fons ac scaturigo. Tantum abest, ut huic obedientiae ac pietati & ipsa opponi debeat, aut iure possit. Et in Apologia cap. 1. pag. 113. sic in- quunt: An non mera logica pugna est, si disputetur, an fides, quae est viva, an quae viva est, requiratur ad justificationem.* Pag. 32.)

*Certe utrinque in describenda fidei natura est consensus: utrinque bonorum operum praesentia necessaria esse statuitur de re-*

pectu tamen, quem fides viva ad iustificationem habet, quaestio manet. At de respectu statuere non est nostrum, sed Iudicis. Deinde quid habet respectus ille merus, quod iustam magnae liti causam dare poterit? Immo quid non habet, quod occasionem omnem liti debeat praecedere apud eos, qui pietatis & bonorum operum sunt studiosi? Sane si dicatur, fidem requiri ad iustificationem, quatenus vel qua est fides viva, necessitas bonorum operum & pietatis christianae fortius adstruitur, quam si dicatur, fidem requiri ad iustificationem, quae viva est, nam natura rei id evincit. Et pag. 114. circa finem Remonstrantes sic statuunt, *litem pane totam, quam hic movent censores, de respectibus metaphysicis esse, quos fides vera & viva habeat ad iustificationem; de quibus statuere, Iudicis & Domini est, non subditorum. Enimvero (utinam omnes rigidiores utriusque altercantium partis alte animis suis haec verba infigerent!) quis sine gemitu, sine suspiriis, sine lachrymis cogitet, quod nos homunciones, miselli, tardi & negligentes in iis, quae officii nostri sunt, accurate examinandis, & fideliter praestandis, tantum otii & audaciae nobis sumamus, ut involemus in partes Domini & Iudicis nostri, & quo respectu hi aut illi actus nostri ab illo sint iudicandi in extremo iudicio, audeamus definire; & nisi alii conservi, istas definitiones nostras, praeter officium & vocationem nostram factas a nobis, admittant, aut populum christianum, peculium Dei & Domini nostri Iesu Christi, in partes scindere, conservos caedere, flagellare, ejicere, anathematismis & omni genere immisericordiae in eos*

eos

eos,  
gn  
lidi  
ba  
run  
att  
aeq  
pia  
dei  
ria  
eam  
mo  
sibi  
run  
spec  
etia  
scri  
qui  
dei  
buc  
non  
ubi  
iust  
& t  
mis  
Ap  
pag  
fa,  
est  
qua  
ta

*eos facere non vereamur?* Verba haec ultima digna sunt, quae aureis scribantur characteribus. Iidem in Examine Cens. cap. 22. pag. 237. ad verba Censurorum, quod fidei & obedientiae mandatorum ex aequo veniam peccatorum & vitam aeternam attribuant, haec respondent: *Phrasis ex aequo, aequivoca est. Si eam pro aequè principaliter accipiat censor, tum injuriam facit Remonstrantibus; fidei enim ut principi, duci, matri, ac fonti obedientiae, veniam peccatorum & salutem adscribunt. At si eam pro conjunctim accipiat, tum agnoscunt Remonstrantes, se fidei, quae & quatenus conjunctam sibi habet obedientiam ex fide profectam, aut propositum saltem obediendi, cum scilicet actus obedientiae specialiter exerceri non possunt, proinde obedientiae etiam, veniam peccatorum & salutem aeternam adscribere.* Pag. 33.)

At hoc nihil aliud est, inquit censor, quam justificationem & salutem fidei & operibus, indistinctim seu conjunctim tribuere. Ita est: *Scripturam sibi praevenientem habent, non tantum in famoso illo loco S. Jacobi, cap. 2. 24. ubi diserte dicitur: Concludimus ergo, hominem justificari ex operibus, & non ex fide tantum: sed & in aliis plus quam mille locis, ubi operibus bonis remissio peccatorum & vita aeterna tribuitur. Lege Apologiam ipsam, & in Examine Cens. cap. 25. pag. 307. circa finem. Nimirum huc redit universa, quae circa articulum istum (de justificatione) est dissensio: An fides sive creditio illa, ut sic loquamur, quae credimus, nobis remissa esse peccata nostra, sive quae apprehendimus misericor-*

diam Dei, & Christi pro nobis satisfactionem, nos coram Deo iustificet, *qua simpliciter talis actus est*, an *quatenus actus vivus est*, i. e. conjunctam sibi habens vel actualem resipiscentiam, vel saltem firmum ac deliberatum animi propositum de vita tota juxta normam christianae religionis, auxilio divinae gratiae, cum timore ac tremore instituenda. *Hoc est quod Remonstrantium declaratio asserit & profitetur, nihil aliud.* Idem repetunt in Responsione sua ad Specimen calumniarum, pag. III. Vide etiam Thameri argumenta, quae anno 1547. & 1548. Marpurgi proposita fuerunt contra sententiam de fide sola iustificante, una cum Bened. Aretii responsionibus infirmis. Vide in hujus auctoris Problematibus theol. loc. 24. de Justificatione, pag. 134. & aliquot sequentes. Theodorus Bibliander, theologus tigurinus, Antisophist. lib. 3. pag. 167. *Quaquam, inquit, ea, quae religionem christianam absolunt, ita cohaerent, ut invicem nequeant separari, tamen synecdochice saepenumero una res aut duae pro omnibus aliis ponuntur. Quod, meo judicio, praebuit ansam altercandi non paucis, in disputatione de hominis justificatione, qui tropum non observarunt, quo una res pro aliis pluribus aliquoties ponitur.* Omnes illi Protestantes, qui fidem iustificantem definiunt, quod sit *notitia & assensus, & expetitus misericordiae promissae, & in eum, qui promisit, fiducia firma*, quod faciunt multi; vel quod sit *fiducia, aut assensus fiducialis atque etiam obsequiosus*, quod volunt alii permulti, quic-

pag. 34.) quidquid verbo contendat, *sola* fidem iustificare, re ipsa tamen idem destruunt, si modo actuum fidei, spei, dilectionis, poenitentiae, orationis, &c. distinctionem salvam volunt. Res adeo diversas ad fidei essentiam reducere, nec theologia, neque etiam recta ratio permittit, nisi sub ejusmodi rerum & verborum confusione & ipsi falli, atque etiam alios fallere velimus.

Archiepiscopus Spalat. de Rep. eccles. lib. 7. cap. II. n. 206. fatetur, *fidem, si in sola sua puritate sumatur, quatenus est solius actus intellectus, nos iustificare non posse, sed in vera & viva fide nos, inquit, praeter actum intellectus, ponimus etiam bonam dispositionem voluntatis, quae inchoata caritate erga Deum afficiatur, eique se ipsam subdat, & ad ei parendum disponat, magnamque in eum spem collocet, concipiatque fiduciam.* Et rursus num. 208. *Cum praesertim vera fides includat affectum pium voluntatis, in quo est inchoata erga Deum charitas, & magna ex Christi meritis fiducia.* Et ibidem: *Quicumque iustificantur prope mortem, ut latro in cruce, & similes, profecto sola fide, cum illa saltem inchoata dilectione & fiducia, quae est in omni vera fide viva, iustificantur.* Quid aliud haec omnia innuunt, quam fide sola (proprie & contradistincte aliis actibus conjunctis fidem intelligendo) nos non iustificari? Archiepiscopus quidem, unitatis & charitatis christianae studiosissimus, ibidem n. 216. affirmat, S. scripturam aliis quoque actibus antecedentibus tribuere vim quandam obtinendae remissionis

nis peccatorum, ex Dei promissione, & teneri in conscientia pastores ad haec ipsa opera populum adhortari, tanquam remissionem peccatorum secum, si debite fiant, ex divina benignitate & promissione, aliquo modo, sive dispositive sive instrumentaliter offerentia. Cum quibus tamen (ut gratificetur rigidioribus Protestantibus) putat stare posse, *fidem solam esse, quae apprehendat formaliter justificationem*. Idem tamen paulo ante n. 211. dixerat, *fiduciae solius*, quae ad spem reducit, & ex fide nascitur, sive fidei effectum est, n. 205. *propriam esse, aut saltem videri actionem, formaliter & proxime Christi iustitiam apprehendere*. Quomodo autem haec cohaerere possunt, *fide sola apprehendi formaliter Christi iustitiam, & tamen non nisi fiducia*, quae fidei effectus est? Deinde quod ait n. 216. circa finem: *Sine omni bono opere, licet cum nullo malo opere, solam fidem plene iustificare*, falsum est, nisi bona opera exteriora intelligat: quod proculdubio facit, licet nimis generaliter & incaute loquatur. (Pag. 35.) Nam inchoatam Dei dilectionem & fiduciam, quae sunt bona opera interna, a fide viva excludi posse, & in se absurdum est, & negavit saepe conciliator ipse. Ac proinde solam fidem sine aliis quibusdam bonis operibus seu actionibus internis nos iustificare, intelligi non potest. Pium auctoris studium partes conciliandi, vehementer probo & laudo, sed conciliationes solidas & veritati consonas semper adhiberi velim. G. Cassander multum ab illo nobili historico Jac. Aug. Thuano Hist. lib. 36.

ob

ob  
lau  
dit  
pul  
lice  
fed  
fab  
gra  
stifi  
mo  
de  
de  
ciu  
do  
can  
pri  
Th  
&  
ch  
A.  
ce  
fib  
ca  
qu  
(q  
ch  
do  
fer  
ci

ob summum animi candorem ac moderationem laudatus, in Consult. art. 4. de Justif. *Multis eruditis & piis viris satius videtur, ut in concionibus popularibus vox illa SOLA praetermittatur, (quia scilicet perperam plerumque a populo intelligitur) sed scripturae tantum verba usurpentur, ut: Gratia salvi facti estis per fidem, absque operibus. Iustificati gratis, per gratiam ipsius. Arbitramur, hominem iustificari fide, non ex operibus legis.*

Georgius Wicelius, vir etiam doctissimus ac moderatissimus, in Via regia ad art. 20. Conf. aug. de Bon. oper. p. 35. edit. Conring. *Vellemus, inquit, de fide iustitiae quoties dicunt (Protestantes,) ut exclusivam istam (sola) pacifice & amiceo mittant, quando sacrae nullae literae eam addunt, & ex scripturis canonicis potius loqui ac docere ament, quam ex propriis.* Vide Erasmus tom. 9. adversus Censuras Theol. parif. tit. de Fide & operibus, pag. 682. 683. & contra Natalem Bedam, pag. 389. 399.

Episcopi ecclesiae anglicanae in Catholica christiani hominis Institutione, Londini excusa, A. 1544. triennio ante Henrici VIII. obitum, licet multa, quae hodie communiter a Romanensibus defenduntur, dogmata rejiciant, de justificatione tamen sic loquuntur p. 13. *Atque ex his, quae diximus, liquido apparet, non solam fidem (quatenus fides quidem unum ac simplex donum est, a charitate & spe distinctum) sed caetera etiam gratiae dona justificationem nostram conficere, & in eadem semper adesse oportere, non modo misericordiae fiduciam, sed emendandae etiam vitae, & bene operandi*

*voluntatem ac propositum.* Vide etiam Enchirid. Colon. de Justificatione, pag. 141. 142.

Quum igitur, ut hanc considerationem concludamus, nusquam in sacris literis (quibuscum tamen & sentiendum & loquendum esse de rebus fidei, nulli mortalium Protestantibus vehementius hodie contendunt) diserte legatur, (pag. 36.) *Sola fide nos justificari*, neque Patres, quos sic locutos saepe constat, unquam tamen sensua Protestantibus hodie communiter recepto intellexerint, quum explicationes & conciliationes nuper excogitatae prorsus inanes sint, quumque tandem viri quidam doctissimi & harum & illarum partium, litem hanc minime necessariam esse existimârint, atque etiamnum existiment; nos etiam, veritatis & unitatis Ecclesiae studio inducti, illis accedentes, censemus, de illa non amplius pertinaciter altercandum, & proinde omnium rigidiorum Protestantium sententiam a veritate & christiana charitate alienam esse, qui assertionem de *sola fide non justificante* communiter a Romanensibus defensam, citra omnem vel fidei ipsius vel meriti opinionem, etiam improprie dicti, & aliorum operum seu actuum cum fide ad justificationem concurrentium, non solum cum S. scriptura & piis Patribus e diametro pugnare contendunt, sed etiam, praeter alia innumera, justam Protestantibus a romana Ecclesia secedendi causam praebuisse & praebere. Lege extrema verba Parei lib. 1. de Justif. contra Bellarminum,

Atque

Atque sic ex praedictis liquido apparet, contentionem illam, *An fides vera & justificans possit se ipsa a dilectione aliisque virtutibus separari*, nihil esse nisi meram logomachiam. Nam si per fidem veram & justificantem intelligatur *fides dogmatica*, (quemadmodum proprie & distincte de fide loquendo nihil aliud intelligi debet) Protestantes fere omnes id affirmant. Sententia enim illa Martini Bucer (quae etiam fuit P. Mart. in Rom. 11. aliorumque quorundam) in Colloq. ratisb. pag. 242. & seq. minime absurda est, *Omnem hominem, qui peccatum mortale admittit, aut in peccato tali haeret, habere in animo suo assensum catholicae fidei contrarium, nec assentiri vere ulli fidei articulo, aut ulli verbo Dei, immo nec credere, Deum esse, eum nimirum, qui se nobis in scriptura revelavit.* Dogmaticam fidem (inquit R. Abbotus, episc. sarisburiensis contra R. Thomsoni Diatribam pag. 213. hanc sententiam taxans) omni graviore lapsu excuti, & cum mortali peccato consistere non posse, contra communem sensum est, & omni experientia falsum esse convincitur, cum videamus, homines non ullo modo pios dogmata fidei serio propugnare, & formam religionis omni animositate defendere; tantum ad se non applicare, quae usui ad vitam esse debeant. Pag. 37.) Sed si per fidem justificantem intelligamus *fidem vivam* & charitati conjunctam, quod certe Protestantes, atque etiam multi alii intelligunt, nihil absurdius dici aut fingi potest, quam eam a dilectione separari posse: aperta enim est ἀντιλογία, *Fides*, ut inquit August. lib. 15. de Trinitate

nitate